

RINGSLANGEN IN STAD EN LAND

10 JAAR MONITORING ONDER DE LOUPE

Ingo Janssen

De ringslang is de enige inheemse slangensoort die ook buiten de natuurgebieden voorkomt. De verspreiding van de ringslang wijkt dan ook belangrijk af van de verspreidingsbeelden die onze andere reptielen laten zien. Zo wordt alleen de ringslang in de Randstad aangetroffen: rondom steden als Amsterdam, Utrecht en Gouda leven zelfs omvangrijke populaties.

Een vergelijking tussen trajecten in de Randstad en trajecten in de natuurgebieden elders in Nederland brengt enkele opvallende verschillen aan het licht.

Stad versus Land

De 'stadse' trajecten liggen allemaal in het Westen van Nederland terwijl de 'landelijke' trajecten verspreid zijn over het Midden, Oosten en Noorden van het land.

Een eerste belangrijk verschil is het aantal slangen dat per uur wordt aangetroffen. In de Randstad vindt men gemiddeld 1.5 slang per uur terwijl dit in de natuurgebieden elders in Nederland minder dan 0.4 slang per uur is! Daarnaast blijkt dat de vrijwilliger in de Randstad meer tijd uittrekt voor een trajectbezoek. Duurt een doorsnee bezoek in de Randstad zo'n 100 minuten, elders doet men het in een klein uur. Logisch gevolg hiervan is dat men op de trajecten in de Randstad een meervoud aan slangen telt dan elders.

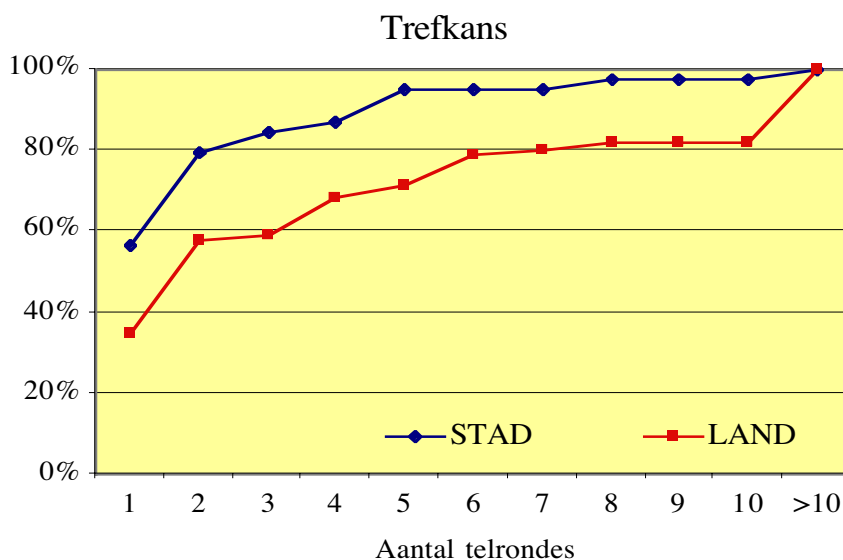
Trefkans

Zoals gezegd, is de trefkans op 'stadse' trajecten groter. Voorbeeldje: Wanneer in de Randstad een ringslangtraject 10 keer geteld is dan is de ringslang op zijn minst één keer

vervellende en herstellende ringslangen. Je kunt er dus gedurende het gehele seizoen slangen tegenkomen.

Broeihopen

Behalve dijken ligt er op de

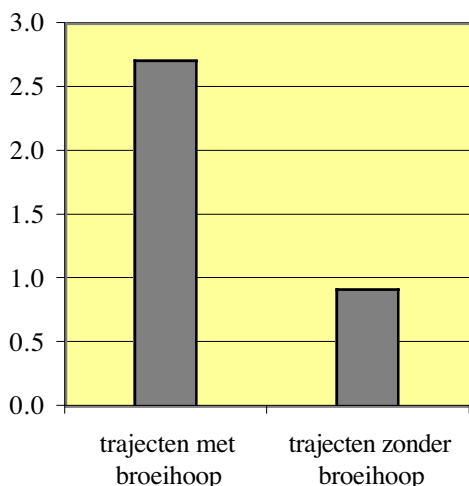
Figuur 1. De trefkans loopt nogal uiteen. Na 2 telrondes is de ringslang in de Randstad al op 80% van de trajecten gezien. Bij trajecten elders is de ringslang na 2 telrondes op nog geen 60% van de trajecten waargenomen.

aangetroffen. Op het land kan dat oplopen tot meer dan 40 telrondes (Fig. 1). Grote verschillen dus bij het monitoren van ringslangen tussen trajecten in de Randstad en trajecten elders.

Die verschillen zijn natuurlijk deels te verklaren door landschappelijke kenmerken. Het belang van (spoor)dijken is al vaker ter sprake gekomen in onze Nieuwsbrieven; het blijken ideale structuren voor winterverblijven. Maar de ringslang gebruikt de dijken ook voor andere activiteiten: zo zijn er waarnemingen bekend van parende, zonnende, foeragerende,

meeste trajecten in de Randstad ook een broeihop. Vaak in de vorm van een composthoop zoals die te vinden zijn in de volkstuintjes direct achter de dijk.

De aantrekkingskracht van zo'n broeihop is groot en de aanwezigheid van een broeihop op een traject vergroot de kans op waarnemingen aanzienlijk (Fig.2). Het gaat dan natuurlijk vooral om zwangere vrouwen en juvenielen maar er zijn ook overwinterende ringslangen gevonden in broeihopen.

Figuur 2. Ringslangwaarnemingen per telronde. Op de trajecten met een broeihop (in de buurt) worden per telronde significant meer slangen gezien.

Andere reptielen

Een ander belangrijk verschil tussen trajecten in de Randstad en trajecten in de rest van het land is het voorkomen van andere reptielen. Op de trajecten in de Randstad komt alleen de ringslang voor terwijl elders, met name op de heide, de ringslang haar leefgebied deelt met andere reptielen. Behalve de muurhagedis is de ringslang met

alle andere soorten reptielen samen aangetroffen, het vaakst met vochtminnende soorten als adder en levendbarende hagedis. Andere soorten spelen op een of andere manier

naam: Andre Donker
 traject: Uffelterveen & Benderse heide
 regio: Drenthe zuid
 soorten: adder, gladde slang, ringslang, levendbarende hagedis, hazelworm
 sinds: 1995

Monitoor je voor je plezier?

Ja maar door tijdsdruk en verandering prioriteiten in het werk is het soms moeilijk rond te krijgen. Een aantal transecten zijn overgenomen door vrijwilligers.

Wat fascineert je aan het traject of de soorten?

De schoonheid van de diersoort en telkens de verrassing. We weten nog zo weinig over de soorten. B.v. wie weet nu exact het verschil tussen de geslachten van de hazelworm? je denkt het te weten, maar een fout is zo gemaakt. Als dit al lastig is hoe zit het dan met het beschermen van de soort. Kortom vragen te over.

Is er iets veranderd tijdens de periode dat je monitoort betreffende het aantal dieren?

Begrazing heeft veel invloed op aanwezigheid van de betreffende soorten. Vanaf jaren 80 zag je duidelijk de overbegrazing toeslaan. Gelukkig lijkt dat nu deels opgelost. Hoewel de vergrassing in hoge mate is afgenomen zie je dat verschillende beheerders het aantal grazers nog niet heeft teruggenomen. Het aantal dieren moet fors omlaag. Voor veel gebieden is de helft van de grazers van dit moment ruim voldoende. Helaas zie ik hier en daar nog jaarrond begrazing met bv hooglanders in de natte heide. Dit is echt fout en in strijd met bescherming van onze diersoorten. Gelukkig zijn dergelijke zaken bij ons in Drenthe zuid goed bespreekbaar en inpasbaar. De aantallen per soort zijn op veel plaatsen bij ons in de gebieden toegenomen, maar de gladde slang blijft uiterst zeldzaam, althans volgens mijn waarneming.

Is er iets veranderd tijdens de periode dat je monitoort betreffende het traject?

Ja, vegetatiestructuren worden ouder en ook hoger. De heide heeft op een aantal plaatsen meer rust gekregen in de afgelopen jaren. Hierdoor ontstaat mos en een kleine humuslaag. Dit is echt in het voordeel van onze soorten, zeker als de bodem vrijwel ondoordringbaar is zoals hier.

Hoe zie je de toekomst van jouw traject en je eigen rol daarin?

Veel zal door vrijwilligers moeten gebeuren. Zelf ondersteun ik hen en studenten.

Heb je nog een tip voor andere monitoorders?

Lees de relevante informatie

Ringslang uit de Reeuwijkse hout.

Foto: Bart van der Aa

een rol in het aantal ringslangen dat per bezoek wordt gezien (Fig 3). Hoe meer soorten er naast de ringslang voorkomen des te minder ringslangen worden gezien.

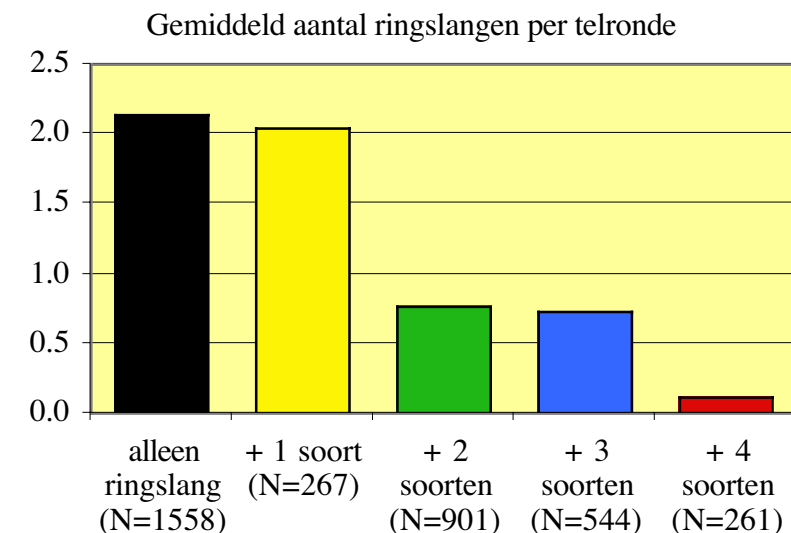
Een verklaring voor dit fenomeen ligt enigszins voor de hand. In de Randstad zitten alleen maar ringslangen en de keuze van het traject is helemaal op de ringslang afgestemd. We streven ernaar dat alle facetten van het ringslangleefgebied

(overwintering, foerage, eiafzet) in het traject voorkomen zodat er het hele seizoen door kans bestaat een ringslang te zien.

Dit is elders niet of nauwelijks mogelijk omdat daar naast de ringslang ook de andere soorten moeten worden geteld. De trajecten buiten de Randstad omvatten daarom vaak slechts een deel van het ringslang leefgebied, het deel binnen natuurgebied waar mogelijk ook adders en levendbarende hagedissen te scoren zijn!

Conclusie

Er blijken grote verschillen te

Figuur 3. Op trajecten waar alleen de ringslang voorkomt wordt hij vaker gezien dan op trajecten waar naast de ringslang ook andere reptielen voorkomen.

bestaan tussen ringslangtrajecten in de Randstad en ringslangtrajecten elders in Nederland. Deze verschillen kunnen voor een deel worden teruggevoerd op de specifieke landschappelijke kenmerken zoals die in de Randstad aanwezig zijn. Dijken, sloten en volkstuinen zijn alom aanwezig en kunnen tezamen goede ringslang biotopen vormen. Het ontbreken van andere reptielen leidt tot een specifiek op de ringslang afgestemde

trajectkeuze waardoor gedurende het hele seizoen ringslangen kunnen worden gezien.

*Ranstadse ringslang.
Foto Martin Melchers*